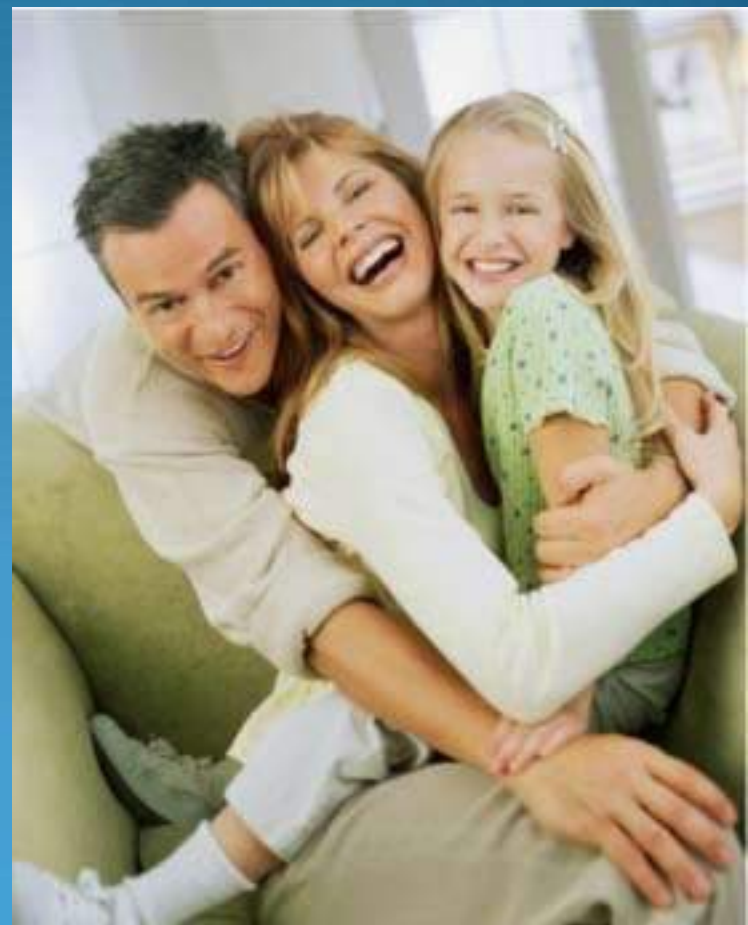

Pěstounské rodiny pro děti se speciálními potřebami

Tomasz Polkowski
Nadace Dítě a rodina

Pardubice

23. června 2015

Co to znamená „mít specifické potřeby“?

- Tělesné postižení?
- Omezené duševní schopnosti?
- Poruchy chování?
- Hyperaktivita?
- Noční pomočování?
- Poruchy po chronických onemocněních?
- Vývojové poruchy (např. autismus)?
- Fetální alkoholový syndrom?

Dítě v rodině v období krize

- Představme si, že máte pětileté dítě a ve vaší rodině je krize. Rodina má nejrůznější problémy. Dítě je bezděky svědkem těžkých situací a emocionálního napětí. Musíte dát souhlas k jeho umístění do jiné rodiny.
- Jaký druh potřeb bude mít dítě, a jak je bude projevovat?

Vliv separace na psychofyzický stav dítěte

1947 Rene Spitz – psychiatr, popsal případ Jane v nemocnici:

- **První den v nemocnici:** veselé, kontaktní dítě
- **Po týdnu:** Spitz zkouší navázat kontakt, Jane hystericky pláče a kope, nebo je apatická a nevšímá si ho...

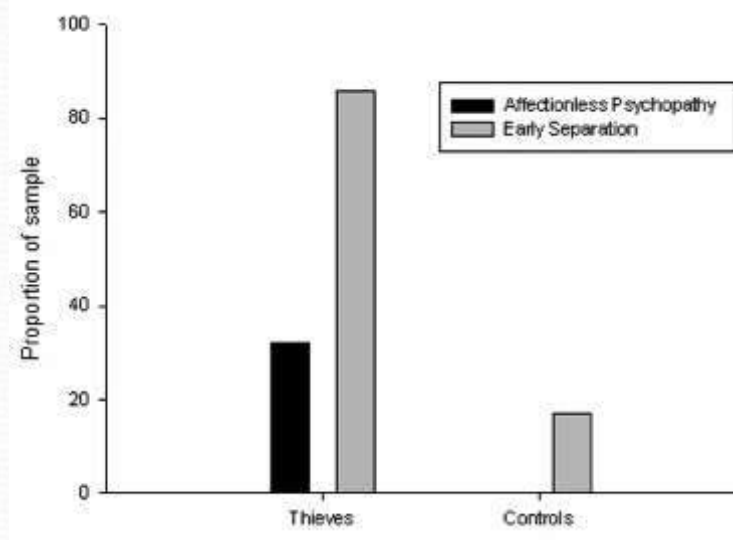

John Bowlby, 1944:

Výzkum „44 zlodějů“

- Studoval příčiny poruchy chování a trestné činnosti u dětí ve věku 6–15 let
- Dokázal, že morální a emocionální stav dětí bezprostředně souvisí s jejich dětstvím a kvalitou mateřské péče
- U některých dětí zjistil „nedostatek citových schopností“ a v jejich dětství – dlouhodobé odloučení od matek
- Poprvé použil termín „**deprivace**“

Krádeže a agresivita „jsou kompenzací nedostatku pochvaly a odměny od matky...“

Anna Freud, 1942–1944

- » Studie dětí, které zůstaly bez matek ve „stálé školce“ z důvodu bombardování Londýna:
- Odloučení lépe snášely děti teprve po 3,5 roku života
- Po návratu domů se děti stávaly nepřátelskými a žárlivými vůči matkám, emocionálně cizími
- **„Bylo by lepší, kdyby si každá pečovatelka vzala dvě děti k sobě domů a tu školku jsme prostě zavřeli..“**

John

43 minut z devítidenního pobytu osmnáctiměsíčního chlapce v dětském domově – od radosti a plného kontaktu po naprosté „odtržení“ a zoufalství

Typy vztahů

- **Mary Ainsworth:** Pokud dítě bydlelo s matkou nebo rodiči v období od 1 do 3 let života, navázalo vztah (dokonce i tehdy, když péče nebyla správná)
- Existuje několik typů vztahů – dodnes používanou klasifikaci zavedla **Mary Ainsworth** ve výsledcích studie „Postupy ve zvláštní situaci“
  - **Bezpečný vztah**
  - **Nebezpečné vztahy:**
    - **Vyhýbavý**
    - **Ambivalentní**
    - **Deorganizovaný (typ přidán později Mary Main)**

Následky nedostatku vztahu

„Nedostatek vztahu vede k vážným emočním poruchám – **emoční deprivaci** – a je to forma zanedbávání nebo dokonce zneužívání dětí.“

(John Bowlby)

Poruchy zahrnují např:

- nízké sebevědomí
- intelektuální zpoždění (retardace)
- opožděný vývoj řeči
- poruchy chování
- nedostatek emoční kompetence
- nízká sociální kompetence
- agresivita nebo apatie
- vztahová neschopnost

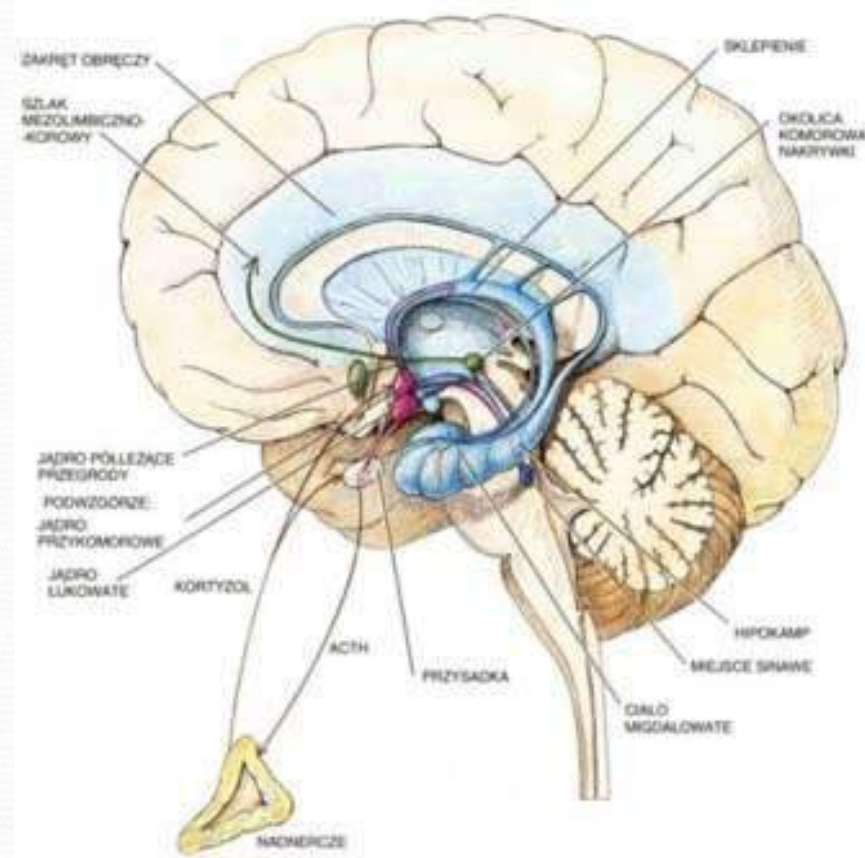

Přelom XX. a XXI. století – výzkum mozku

Výzkum dokázal bezprostřední vliv zanedbávání a narušených vztahů na rozvoj mozku dítěte

- Předčasný vývoj amygdaly v důsledku stresu a spouštění impulsů, týkajících se ochrany života, způsobuje nevědomí
- Časté „spouštění“ amygdaly redukuje rozsah (různorodost) emocí na základní. Nedochozí ke „zpracování“ emocí
- Dochází k „vysušení“ neuronových spojů
- Veškerá pozornost dítěte je soustředěna na kontrolu okolí, což negativně ovlivňuje vývoj poznávacích schopností
- Snižuje se pracovní paměť a intelektuální schopnosti

Interpersonální neurobiologie

- Daniel Siegel, Daniel Hughes, Jonathan Baylin a další:
- Vztahy v prvních letech života formují nervové struktury a naše vnímání reality
- Vztahy ovlivňují rozvoj oblastí mozku, odpovědných za emoční inteligenci a schopnost dítěte navazovat vztahy
- Je možné obnovit části mozku, nedovyvinuté v důsledku stresu a nebezpečných vztahů

Které děti v pěstounské péči mají speciální potřeby?

- Kolik dětí má zkušenost ztráty, odloučení?
- Kolik dětí má zkušenosti s tím, že byly svědkem nebo obětí násilí nebo zanedbání?

Důsledky odloučení

Důsledky odloučení: poruchy chování, jejichž příčinou jsou nebezpečné vztahové vzorce; dítě instinktivně hledá přijetí jediným způsobem, který zná

Pro nepřipravené a nepodporované pěstounské rodiny se jedná o vážnou zátěž

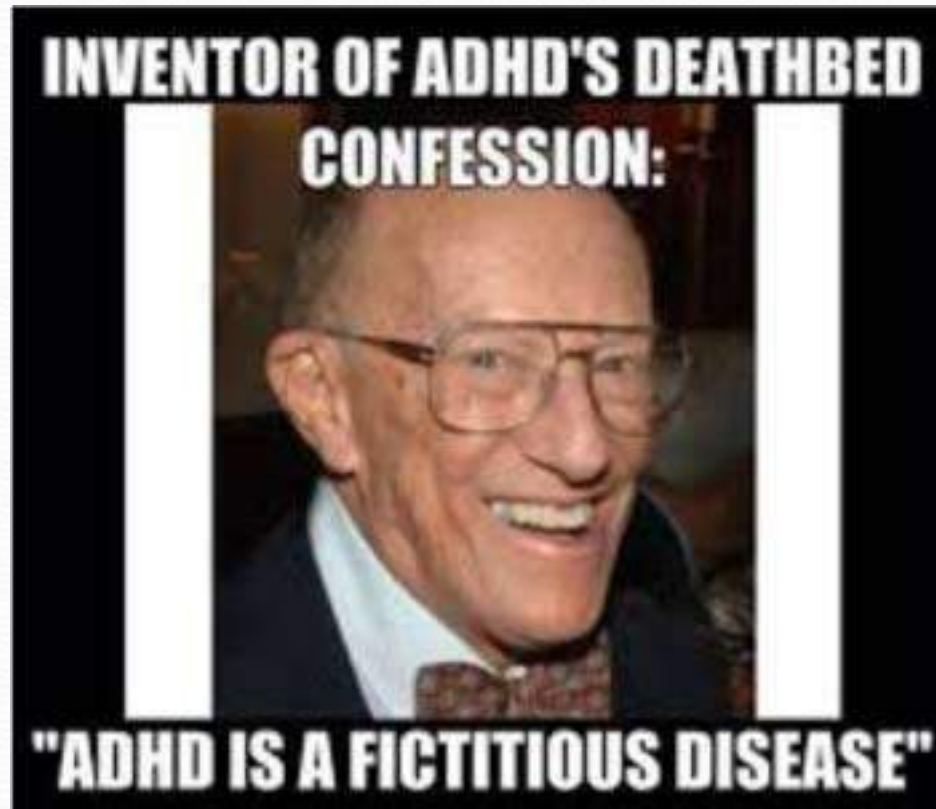
Klasifikace poruch

- Podle nejnovější verze MKN-10: více než 200 duševních a psychických poruch, včetně F.99 – „neurčená“ duševní choroba
- DSM-5: 157 duševních poruch
- Lékařský přístup od začátku XX. století: klasifikace většiny netypického chování a symptomů
- Výzkum – diagnóza – plán
- Klasifikace jsou kritizovány jako „sebenaplňující se prognózy“ a vyvolávání poptávky farmaceutickými firmami

Příklad ADHD

2009: Dr. Leon Eisenberg – „objevitel“ ADHD přiznává, že se jedná o FIKTIVNÍ nemoc

Při mnoha poruchách se používá farmakologická léčba

Hnutí proti nadužívání léků při léčbě emočních poruch u dětí

Příklad klinicky „prokázané“ poruchy Fetální alkoholový syndrom – FAS/ FASD

Syndrom poruch, zjištěný u dětí matek, které užívaly alkohol v období těhotenství

Soubor symptomů FAS

- Příznaky FAS záleží na období těhotenství, v němž byl užíván alkohol, na množství alkoholu, stravě ženy, jejím věku
1. Fyzické příznaky FAS: defekty vzrůstu (malý vzrůst, malá hlava, nízká váha), obličejové deformity, nedostatečně rozvinuté nehty, krátký krk
  2. Jiné poruchy: špatná koordinace oko-ruka, sluchové problémy, problémy s klouby
  3. Poruchy chování (hyperaktivita, impulzivita, poruchy spánku, přecitlivělost na dotek a zvuk, nízké sebevědomí, deprese, poruchy sexuálního vývoje)

Jak pracovat s dětmi z FAS / FAE

- Čím dříve diagnóza – tím účinnější pomoc
- Individuální pracovní plán v každé oblasti, včetně školy
- Týmová práce: péstoun je vystaven mnoha stresům!
- Stabilita: děti z FAS jsou extrémně citlivé na nedostatek stability, bezpečí, na krize
- Stabilita, důslednost, pevný denní rozvrh, každodenní trénink sociálních dovedností
- Poskytnutí tepla, klidu a lásky. **Terapie pomocí vztahů**
- Zákaz násilí!!!

Osvědčené praxe

- Centrum komplexní diagnostiky a terapie dětí s FASD – **Kraków** – Dětská nemocnice
- Střediska provozovaná nadacemi:
  - Tęcza Serc („Duha srdcí“) ve **Štětíně**
  - Nadace Daj Szansę („Dej šanci“) v **Toruni**
  - Laboratorní diagnostika a léčba vývojových poruch a Nadace „Fastryga“, **Lędziny**

Odborná diagnostika a léčba dětí s FAS není zajištěna ve všech okresech

Jak pomáhat dětem?

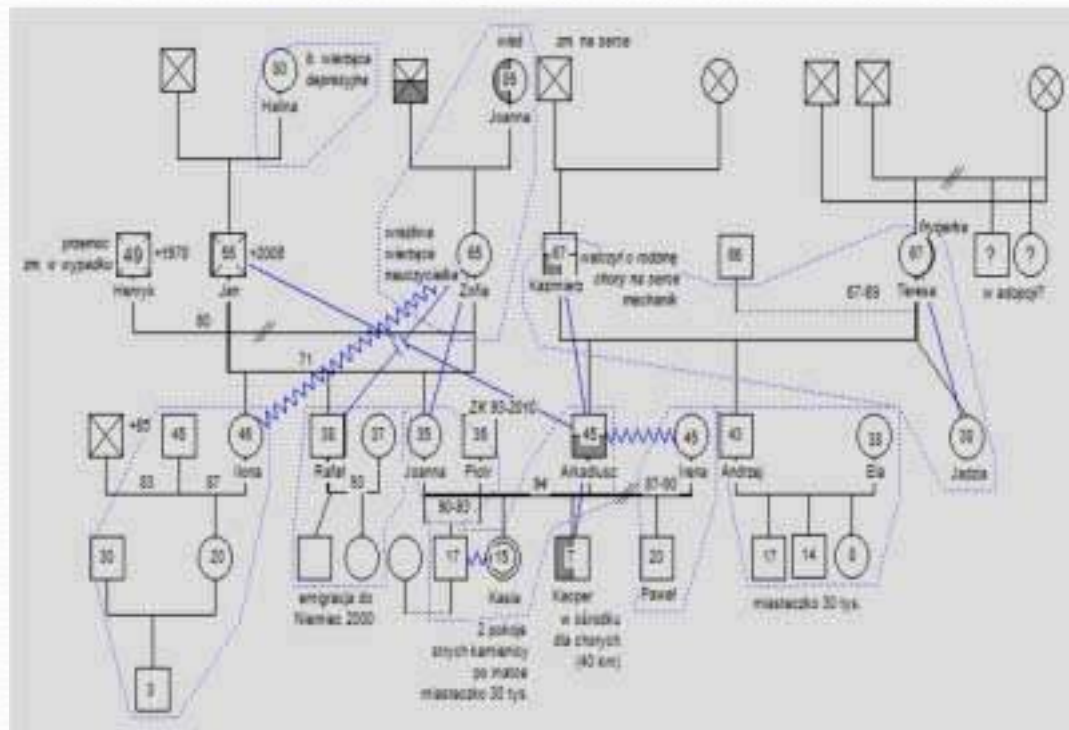
Nové pojetí pěstounské péče

- **Plánovitost:** individuální plán pro každé dítě
- **Stabilita** péče a vztahů
- Terapie prostřednictvím vztahů
- **Specializovaná a terapeutická podpora pro pěstounské rodiny**
- Zavedení **koordinátorů** pěstounské péče, jejichž úkolem bude podpora rodiny, koordinace pomoci a týmové práce
- Zavedení rodinných **asistentů** na podporu biologických rodin, jejichž úkolem bude předcházení separace nebo práce na znovuzачlenění
- Pěstounské rodiny – do doby opětovného začlenění nebo zajištění stabilní péče v pěstounské nebo adoptivní rodině
- **Specializované** pěstounské rodiny pro děti se zdravotním postižením

Nové nástroje pro analýzu případu

1. Analýza silných stránek potřeb
2. Analýza rodinné krize
3. Genogram
4. Ekomapa
5. Dlouhodobé cíle
6. Měsíční plány
7. Vzdělávací plány
8. Nástroje pro děti – např. Knihy života

a

Program PRIDE – přizpůsobený současným potřebám

Výcvikový program pro pěstounské rodiny, včetně specializovaných rodin, založený na výsledcích učení o vztazích a tzv. posíleném přístupu

Jak pomáhat dětem s deprivací?

Podle psychologie vztahů spočívá pracovní metoda v:

- budování bezpečného vztahu
- specializované konzultační a terapeutické podpoře dítěte i pěstounů
- budování vztahové stability pro děti
- práci nad opětovným začleněním dítěte do rodiny nebo zajištěním pocitu bezpečí v pěstounské rodině

Léčba citové deprivace

PACE:

Playfulness

Prožívání společné radosti

Aceptance

Akceptace (Přijetí)

Curiosity

Ciekawość (Zvědavost)

Empathy

Empatie

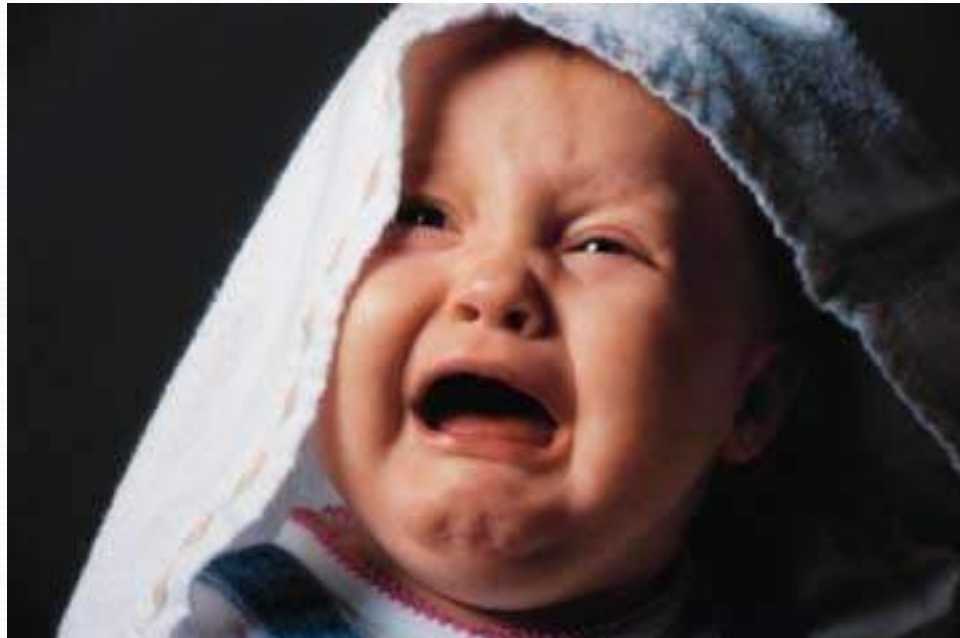
Daniel Hughes

Předpoklady citlivosti pěstouna

- Uvědomování si signálů dítěte
- Schopnost správné interpretace signálů dítěte (včetně empatie)
- Odpovídající reakce na signály dítěte (v souladu s potřebami dítěte)
- Rychlost reakce

(Mary Ainsworth)

Jak podporovat rodiny – osvědčené praxe

- Centrum pro podporu
pěstounských rodin PORT
Společnosti Náš dům
ve Varšavě

CÍLE CENTRA PORT:

- Poskytování pomoci a podpory pěstounům a dětem, které jsou v pěstounské péči na území Varšavy
- Profesionalizace pěstounské péče
- Profesionální, komplexní podpora pro pěstouny a děti
- Propagace pěstounské péče

SOUČÁSTÍ PORTU JSOU:

- Terapeuticko-poradní tým
- Tým Centra pěstounské péče
- Odborníci (právník, sexuolog, psychiatr)
- Komplexní systém podpory – od poskytování informací, kvalifikace uchazečů, školení, po poskytování koordinační a odborné pomoci pěstounům a dětem
- Individuální konzultace, terapie, podpůrné skupiny, skupiny pro mládež

Lokální systém podpory rodin

- Okresy vyznamenané za dobrou organizaci práce koordinátorů a za podporu pěstounských rodin
- Kromě jiných Gdaňsk, Gdyně, Rybnik

Děkuji!!!

